

การปฏิวัติประชาธิปไตยโดยคนไทยทั้งมวล

ประเวศ วะสี

คำว่า “ปฏิวัติ” โดยรูปศัพท์แปลว่าการหมุนกลับ ในทางพระพุทธศาสนาใช้ในความหมายไม่ดี คือในทำนองเทศนาหรือธัมมจักกัปปวัตตนสูตรมีความว่า เมื่อพระศาสดาได้ก่อกำเนิดพระธรรมจักรให้หมุนไปสู่มวลมนุษยแล้ว ไม่มีใครจะหมุนกลับ (ปฏิวัติ) ได้ การปฏิวัติฝรั่งเศสกับการปฏิวัติรัสเซีย หมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองอย่างทันทีทันใด การปฏิวัติรัฐประหารของไทยหมายถึงกองทัพยึดอำนาจทางการเมืองล้มล้างรัฐบาลเก่า หลายคนไม่ยอมเรียกการรัฐประหารว่า เป็นการปฏิวัติ เพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและระบบคุณค่า เป็นเพียงเปลี่ยนกลุ่มบุคคลผู้ยึดกุมอำนาจรัฐเท่านั้น

ประเทศไทยพยายามเป็นประชาธิปไตยมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ไม่สำเร็จ เพราะทำกันแต่ “รูปแบบ” โดยไม่ได้ “ปฏิวัติจิตสำนึกประชาธิปไตย” จิตสำนึกอันคับแคบ+ “รูปแบบ” ได้นำการเมืองไทยสู่สภาวะวิกฤตในปัจจุบัน

จิตอันคับแคบคือจิตที่มากอยู่ด้วยตัณหา มานะ ทิฏฐิ

ตัณหาคืออยากเป็นอยากเอา

มานะคือการใช้อำนาจเหนือคนอื่น

ทิฏฐิคือการเอาความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่

นี่คือสัตว์ร้ายสามตัวในตัวมนุษย์ ที่ไม่ใช่จิตสำนึกประชาธิปไตย เราเห็นสัตว์ร้ายสามตัวนี้ครองโลกการเมืองไทย เมื่อมีคนมีตัณหาในทรัพย์สินเงินทองมากแสวงหาความร่ำรวยสุด ๆ แล้วเอาเงินทองอันมากมายนั้นมาสนองการใช้อำนาจเหนือคนอื่น (มานะ) และการเอาความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ (ทิฏฐิ) ความเลวร้ายทางการเมืองก็เกิดขึ้นสุด ๆ “รูปแบบ” คือการเลือกตั้งก็กลายเป็นเพียงเครื่องมือที่กลุ่มคนที่มีจิตสำนึกอันคับแคบใช้ในการเข้าไปสู่การยึดกุมอำนาจรัฐรวมศูนย์ ซึ่งไม่ใช่ประชาธิปไตยโดยสาระ ความไม่เป็นธรรมจึงเกิดขึ้นทั่วไป บ้านเมืองระส่ำระสาย แก้ปัญหาไม่ได้ ขัดแย้ง แดกแยก และเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงนองเลือด เคลื่อนเข้าสู่มีคดียุติกรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ

จึงจำเป็นต้องมีปฏิวัติประชาธิปไตย

และถ้าเป็นการปฏิวัติโดยคนไทยทั้งมวล ไม่ใช่โดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด การปฏิวัติก็จะเป็นไปด้วยสันติวิธี โปรดสังเกตว่าความรุนแรงอาจไม่ใช่การปฏิวัติ แต่สันติวิธีก็เป็น การปฏิวัติได้ ถ้ามีการเปลี่ยนจิตสำนึก เปลี่ยนวิถีคิด เปลี่ยนระบบคุณค่า เปลี่ยนระบบการปกครอง

คนไทยและประเทศไทยลำบากมาพอแล้ว ถึงเวลาที่คนไทยทั้งมวลทุกหมู่เหล่า ทุกองค์กร ทุกสถาบัน จะรวมตัวกันปฏิวัติประชาธิปไตย คนไทยทั้งมวลควรมีความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะปฏิวัติประชาธิปไตย

เมื่อมีความมุ่งมั่นร่วมกันแล้ว ขึ้นต่อไปคือทำความเข้าใจหลักการร่วมกันอย่างกว้างขวางอย่าเพิ่งรีบด่วนเข้าไปสู่รูปแบบ รูปแบบที่ปราศจากหลักการที่ถูกต้องรองรับจะไม่แข็งแรง และพาไปสู่การทะเลาะกันได้ง่าย

หลักการปฏิบัติประชาธิปไตย

๑. ปฏิวัติจิตสำนึกประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นจิตใหญ่ที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เคารพสิทธิมนุษยชน เคารพความสุจริต ยุติธรรม เคารพประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีขันติธรรม มีหิิงสธรรม มีการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในกิจการของส่วนรวมและทั้งบ้านเมืองด้วยความปรารถนา ความถูกต้องเป็นธรรม

จิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นรากฐานของประชาธิปไตย กลไกและกิจกรรมทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อการปฏิวัติจิตสำนึกประชาธิปไตย

๒. การกระจายอำนาจอย่างทั่วถึง ประชาธิปไตยคือการกระจายอำนาจ เเผด็จการคือการรวมศูนย์อำนาจ ระบบการปกครองของไทยคือระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์ ในระบบอย่างนี้การเลือกตั้งกลายเป็นพิธีกรรมใช้เงินเป็นอาวุธเพื่อเข้ามาใช้อำนาจรัฐรวมศูนย์ จึงเป็นระบบเผด็จการที่มีการเลือกตั้ง หาใช้ประชาธิปไตยไม่ อำนาจรัฐรวมศูนย์มีความสามารถดำเนินการแก้ปัญหาจึงแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความยุติธรรม ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากไร้ประสิทธิภาพแล้ว อำนาจรัฐรวมศูนย์ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งทั่วไป

การปฏิบัติประชาธิปไตย ต้องกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ถ้าชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการปกครองตนเองและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบและการจำกัดสิทธิจากส่วนบน ประชาชนจะพ้นจากความยากจน โดยรวดเร็ว และมีความเจริญที่แท้จริงทุกด้าน ในการปฏิบัติประชาธิปไตยจะต้องนำไปสู่ประชาธิปไตยของชุมชนท้องถิ่นให้ได้ เมื่อมีการกระจายไปหมดแล้วก็จะยึดอำนาจไม่ได้ ทั้งโดยกองทัพหรือโดยทุนขนาดใหญ่ การกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจะช่วยแก้ปัญหาความรุนแรงที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ด้วย

๓. สิทธิในการสื่อสารโดยประชาชน ช่วยกันสนใจตรงนี้ให้ดี ๆ เพราะนี่คือการปฏิบัติประชาธิปไตย ทุกวันนี้ประชาชนตกเป็นผู้รับสารที่สื่อมาจากภาครัฐและภาคธุรกิจ ทั้งอำนาจรัฐและอำนาจเงินกำหนดการรับรู้ของประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้สื่อสารเองโดยทุก ๆ ทาง ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ ที่ด่วนที่สุดคือเครือข่ายวิทยุชุมชนที่ประชาชนทั่วประเทศเป็นผู้สื่อสารควรมีสถานีวิทยุที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายครอบคลุมทุกตารางนิ้วของแผ่นดินไทย รับการสื่อที่ประชาชนจะสื่อเข้ามาด้วยโทรศัพท์มือถือ วันหนึ่ง ๆ ประชาชนจะสื่อสารเข้ามาเป็นแสน ๆ ครั้ง เป็นเรื่องร้องทุกข์ที่ถูกกดขี่โดยกลไกของรัฐบ้าง ของนายทุนบ้าง เป็นเรื่องตัวอย่างที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นบ้าง เป็นเรื่องข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ฯลฯ มีการสังเคราะห์การสื่อสารของประชาชนแล้วนำไปใช้ในทางที่เหมาะสม นี่เท่ากับเป็นการเปิดบทบาทของประชาชนทั่วประเทศ เป็นการปฏิบัติ

ประชาธิปไตย ความชั่วต่างๆ ก็ทำได้ยากขึ้น ความดีก็มีโอกาสงอกงามขึ้นอย่างกว้างขวาง การมีโทรทัศน์ชุมชนจะปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในชุมชน สร้างการรู้ทั่วและความโปร่งใส เช่นเดียวกัน ควรมีอินเทอร์เน็ตที่ประชาชนใช้สื่อสารได้ ชุมชนควรสามารถทำหนังสือพิมพ์ชุมชนได้เอง จำนวนไม่มากก็ไม่เป็นไร แต่เป็นการเปิดพื้นที่ที่คนในชุมชนเป็นผู้สื่อสารเอง สื่อระดับชาติมาเชื่อมต่อกับหนังสือพิมพ์ชุมชน เพื่อรับเอาสิ่งที่มีประโยชน์ไปเผยแพร่ในวงกว้าง

ด้วยการมีระบบสื่อสารโดยประชาชนอย่างทั่วถึง จะเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ในระบบเผด็จการพื้นที่นี้ปิด การเปิดพื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง จึงเป็นการปฏิวัติประชาธิปไตย

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางนโยบายในโครงการพัฒนาและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๗ คือการเมืองภาคพลเมือง ประชาชนมีความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมายที่จะรวมตัวกันที่จะมีสิทธิมีเสียงในเรื่องนโยบาย เรื่องโครงการพัฒนา และเรื่องตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

ในบางชุมชนของไทยมีประชาธิปไตยโดยตรงที่ไม่ได้ใช้การเลือกตั้งกล่าว คือมีสภาผู้นำชุมชนที่มาจากผู้นำตามธรรมชาติของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สภาผู้นำชุมชนต้องการรวบรวมข้อมูลชุมชนแล้วทำแผนพัฒนาชุมชน โดยให้ที่ประชุมของคนทั้งหมู่บ้านที่เรียกว่าสภาประชาชน เป็นผู้รับรู้และมีส่วนร่วม อันเป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง และมีคุณธรรมอย่างยิ่ง เกิดผลดีต่อการพัฒนา อันเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย รูปแบบนี้ควรขยายตัวทั้งทางกว้างและในการขึ้นมาสู่ระดับบน สภาผู้นำชุมชนสามารถเลือกตัวแทนจากระดับล่างสุดขึ้นมาเป็นสภาผู้นำชุมชนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ โดยมีข้อกำหนดให้องค์กรที่มีอำนาจนำข้อเสนอแนะจากสภาผู้นำชุมชนไปพิจารณาตั้งแต่ อบต. ไปจนถึง กรม.

ในทำนองเดียวกันอาจมีสภาผู้นำของกลุ่มคนอื่น ๆ เช่น สภาผู้นำกรรมกร สภาผู้นำคนพิการ ฯลฯ ที่ควรมีสิทธิมีเสียงในเรื่องนโยบายการพัฒนาและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ สภาผู้นำกลุ่มต่าง ๆ อาจรวมตัวกันเป็นสภาประชาชนที่ทำกรเสนอแนะทางนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศปีละครั้งหรือสองปีครั้ง ที่ฝ่ายบริหารจะต้องเข้าร่วมประชุมรับฟัง อะไรดีและพร้อมก็นำไปปฏิบัติ

๕. ระบบความยุติธรรมที่อิสระและเข้มแข็ง คือเครื่องมือของประชาธิปไตยทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมกันสนับสนุนค้ำจุนให้ระบบความยุติธรรมมีความเป็นอิสระ มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

๖. เสรีภาพของสื่อมวลชน เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของประชาธิปไตย เผด็จการพยายามแทรกแซงเสรีภาพของสื่อมวลชนหรือพยายามซื้อให้เป็นพวก ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สื่อต้องอาศัยการโฆษณา นายทุนนักการเมืองสามารถกลั่นแกล้งแทรกแซงสื่อมวลชนด้วยวิธีทางธุรกิจได้อย่างไม่สู้ยากนัก ในประเทศที่เจริญ การมีหนังสือพิมพ์แบบสืบสวน (Investigative journalism) เป็นเครื่องมือที่หยุดยั้งคอร์ปชั่นได้อย่างซ่งัด การต่อสู้จากภาคประชาสังคมและวิชาการจนสามารถมีสถานีโทรทัศน์สาธารณะที่เป็นอิสระน่าจะเป็นกำลังใจให้ช่วยกันพัฒนาระบบ

สื่อมวลชนที่มีเสรีภาพและคุณภาพ เสรีภาพและคุณภาพของสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของ ประชาธิปไตย

๗. กลไกการตรวจสอบและการคานอำนาจฝ่ายบริหาร องค์การอิสระเพื่อการตรวจสอบและ คานอำนาจฝ่ายบริหารตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นอิสระและมีคุณภาพจะเป็นเครื่องมือ สำคัญที่พัฒนาคุณภาพการเมือง แต่อาจถูกแทรกแซงได้โดยเฉพาะจากอำนาจเงินมหาศาล ควร พัฒนากลไกการตรวจสอบและการคานอำนาจให้ดียิ่งขึ้นโดยบัญญัติการได้มาซึ่งกรรมการในองค์กร อิสระให้รัดกุมขึ้น กฎหมายการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะเขียนอย่างรัดกุมมากจนนักการเมืองที่อยาก แทรกแซงก็เกือบแทรกแซงไม่ได้เลย อัยการตามปกติดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งในระดับสูงไม่ได้ แม้ในสหรัฐอเมริกาเคยต้องตั้งอัยการพิเศษ (Special Counsel) ซึ่งก็ยังใช้ไม่ได้ ต้องตั้งอัยการอิสระ (Independent Counsel) ขึ้นมาดำเนินคดีเมื่อประธานาธิบดีตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา เรื่องนี้ต้องการผู้จริงจัง เข้ามาช่วยวางระบบที่จะดำเนินคดีเอาผิดผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงทางการเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งจะช่วยให้การทำงานขององค์กรอิสระได้ผลยิ่งขึ้น ควรมีผู้ร่วมกัน เป็น ปปช. ภาคประชาชน

๘. คุณภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เรื่องนี้เป็นปัญหาหนักที่สุดอทธิพลของเงิน ขนาดใหญ่หรือธนาภิการเมืองเป็นปัจจัยทำลายระบบการเมืองมากที่สุด ทำให้เราได้ผู้ที่มาดำรง ตำแหน่งทางการเมืองที่ขาดความรู้ความสามารถ ทำงานไม่เป็น เป็นคนทุจริตเห็นแก่ได้ ทำให้ บ้านเมืองปั่นป่วน วุ่นวาย เสรีภาพ และวิกฤต ในขณะที่การเลือกตั้งเป็นของจำเป็นในระบบอบ ประชาธิปไตย ต้องหาทางขจัดอำนาจเงินที่เข้ามาสู่การเลือกตั้งทุกวิถีทางและต้องไม่ให้อำนาจที่ได้มา จากการเลือกตั้งเป็นอำนาจเด็ดขาดและเป็นอำนาจที่ไม่รับผิดชอบ

ในสหรัฐอเมริกา แม้ประธานาธิบดีจะได้รับเลือกมาจากคนทั้งประเทศ ไม่ใช่จะสามารถ แต่งตั้งคนที่เขาจะดำรงตำแหน่งได้โดยอำเภอใจ ตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น รัฐมนตรีหรือผู้พิพากษาศาลสูง จะต้องผ่านการตรวจสอบในที่สาธารณะอย่างละเอียด ผู้เคยทำความผิดเพียงนิดเดียวก็ไม่สามารถ ดำรงตำแหน่งได้ เราจะต้องเลิกแนวคิดว่าเป็นสิทธิของนักการเมืองที่จะดำรงตำแหน่งหรือให้ใคร ดำรงตำแหน่งก็ได้ แล้วก็เอาคนจี้รั้วจี้เห่ต่าง ๆ เอาลูก เอาเมีย เอาพ่อ เอานายทุน เอาคนรับใช้ ประจำตัว มาเป็นรัฐมนตรีโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติ จะต้องปฏิวัติความคิดตรงนี้ ใหม่ว่าเป็นสิทธิของประเทศที่จะได้คนดีที่สุจริตมาบริหารประเทศ ซึ่งควรต้องผ่านกลไกการตรวจสอบ ในประเทศจีนเขามีกลไกคัดสรรผู้นำทางการเมืองที่ต้องผ่านการทดลองงานเป็นเวลานานและพิสูจน์ ความสามารถและความสุจริตให้เป็นที่ประจักษ์มาก่อน ของเรานี้บู้บู้ปู้ดปู้ด มีเงินมาก ๆ ก็เข้ามา ดำรงตำแหน่งโดยไม่ประจักษ์ความสามารถและความสุจริต เรื่องคุณภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองยังเป็นเรื่องที่ต้องการการพัฒนาอีกมาก

๙. การเมืองภาคประชาชน ระบบการเมืองของเราจมปลักอยู่ในความไม่ถูกต้องอย่างเหนียว แน่นอย่างยากที่จะสลัดตัวออกมาได้ เร็วๆ นี้มีปัจจัย 2 ประการ ที่เขย่งระบบการเมืองที่ไม่ถูกต้อง อย่างแรง ประการหนึ่งคือการที่พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสดำเนินให้ตุลาการทำงานอย่างเข้มแข็ง

ถูกต้องเที่ยงธรรมเพื่อแก้วิกฤตของบ้านเมือง อีกประการหนึ่งคือการเมืองภาคประชาชนที่ร่วมตัวเคลื่อนไหวประท้วงต่อต้านความไม่ถูกต้องด้วยสันติวิธีและด้วยอารยะขัดขืน การต่อต้านและขัดขืนด้วยสันติวิธีแบบที่มหาตมะคานธีใช้ในการต่อต้านอำนาจที่ไม่ชอบธรรมของอังกฤษ และที่เนลสันแมนเดลาใช้ที่แอฟริกาใต้ เป็นวิธีการต่อสู้ที่ทรงพลังและได้ผลมากในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการอันมหึมาที่ทำกับประชาชนเจ้าของประเทศ

เวทีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกลายเป็นเครื่องมือที่ให้การศึกษาด้านการเมืองอย่างกว้างขวางอย่างไม่เคยมีมาก่อน คณะรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่เคยสามารถให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชนได้ถึงขนาดนี้ จริงอยู่พันธมิตรอาจจะมีผลข้างเคียงบ้าง แต่ภาพใหญ่คือการให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง การปฏิบัติประชาธิปไตยจะเป็นไปได้ต่อเมื่อประชาชนมีจิตสำนึกและมีการศึกษาด้านการเมืองโดยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

การเมืองภาคประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการปฏิบัติประชาธิปไตย ควรทำให้การเมืองภาคประชาชนมีความเป็นสถาบัน นั่นคือมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยการคิดชอบ พูดชอบ ทำชอบ แสวงหาความรู้และให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่สังคม ต้องไม่เข้าไปสู่การมีอำนาจเสียเอง แต่เป็นผู้กำกับให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจอย่างถูกต้องเป็นธรรม เหมือนกรรมการมวยต้องไม่เข้าไปชกแทนนักมวย

การต่อสู้ทางการเมืองได้ดำเนินมานานพอสมควรจนบ้านเมืองบอบช้ำและไม่สามารถหาจุดลงตัวได้ เกิดสถานะเสี่ยงที่จะเกิดวิกฤตการณ์ถุก คนไทยทั้งมวลทุกหมู่เหล่า องค์กร และสถาบัน ทั้งนักวิชาการ ทหาร และพลเรือน ตลอดจนบรรดาการเมืองต่าง ๆ ควรหันมาร่วมกันปฏิบัติประชาธิปไตย เป็นการปฏิบัติด้วยสันติวิธี ไม่มีใครตาย ที่จะตายคือความไม่ถูกต้อง คนไทยเป็นคนดี มีน้ำใจ อยู่ในภูมิภาคที่มีทรัพยากรมาก ไม่ควรจะลำบากถึงเพียงนี้ ควรจะได้อยู่ในสังคมที่มีความพอเพียง เจริญ และสันติ สังคมจะพอเพียง เจริญ และสันติได้ จะต้องมีความถูกต้องเป็นธรรม ประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นเพียงกลไกและกลไกเท่านั้น แต่ต้องเป็นระบบที่มีความถูกต้องเป็นธรรม เราต้องร่วมกันปฏิบัติประชาธิปไตยให้ระบบการเมืองมีความถูกต้องเป็นธรรม การเมืองจึงจะไปสู่จุดลงตัวใหม่ เป็นปัจจัยให้ประเทศไทยเกิดความเจริญอย่างแท้จริงและมีสันติสุข.
